

מדיניות תומכת צמיחה וצמצום עוני

הכנס השנתי של מכון אהרן למדיניות כלכלית

פרופ' צבי אקשטיין

דיקן בית ספר אריסון למנהל עסקים ובית ספר טיומקין לכלכלה,
ראש מכון אהרן למדיניות כלכלית, המרכז הבינתחומי הרצליה.

20 ביוני 2016

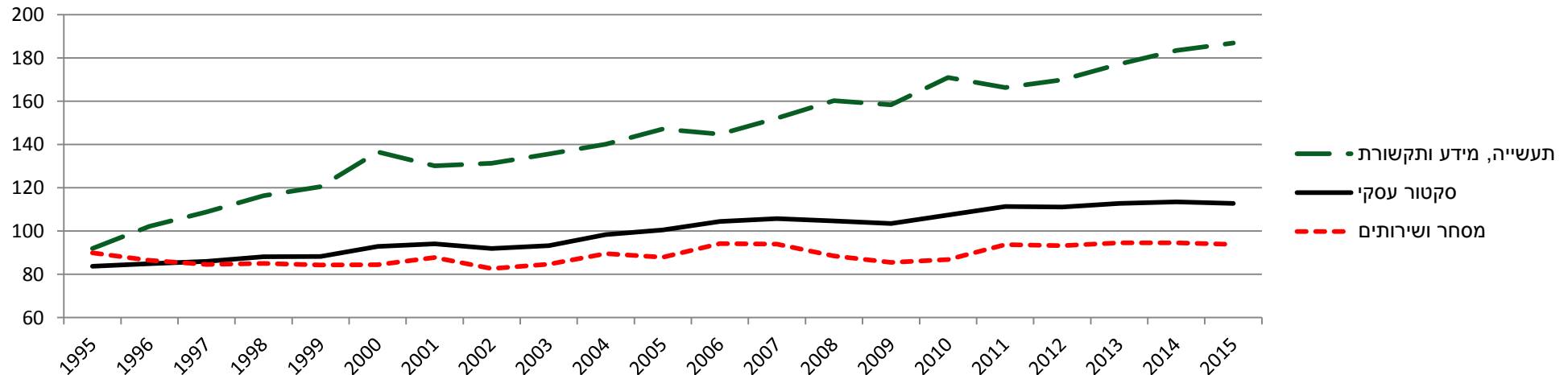
מגמות במשק הישראלי

- בשנים 2003-2013 הצמיחה בישראל גבוהה מה OECD והפער בתוצר לנפש ירד מ 26.4% בשנת 2003 ל 15.3% בשנת 2013
 - למרות שיעור צמיחת אוכלוסייה גבוה בישראל (1.8% לשנה לעומת כ 0.5%)
 - סגירת הפער נבעה מעלייה בשיעור התעסוקה וביצוא ללא עליה משמעותית בפריון
 - פער התוצר לנפש חזר להתרחב ועמד בשנת 2015 על 16.7%
- תחולת העוני בישראל גבוהה מאוד בהשוואה ל-2014) (OECD, 18.8%)
 - למרות שיעור אבטלה בשפל היסטורי, 4.9% (אפריל 2016)
 - ב 2013-14 יש ירידה קלה בשיעור העוני עקב העלייה בשיעור התעסוקה
 - המקורות העיקריים לעוני הגבוה בישראל הם פערי השכר המתרחבים וכמות הילדים
- **לא ניתן לצמצם את העוני ללא עלייה בפריון ובשכר של החמישון התחתון**

מדיניות תומכת צמיחה

- **הסקטור העסקי הוא המקור לצמיחה ולהעלאת רמת החיים**; תוצר לנפש = שיעור תעסוקה X פריון
- העלייה בשיעור התעסוקה לא תמשיך לשמש מקור עיקרי לצמיחה (77% גילאים 25-65)
- חייבים צמיחה של 2.5-3 אחוזים רק כדי לשמור על היקף התעסוקה הנוכחי (אבטלה של 5%)
- בהינתן הצמיחה החלשה בקרב שותפות הסחר (אייכנבאום) והעודף במאזן התשלומים:
 - היצוא לא יוכל להמשיך ולהיות קטר הצמיחה העיקרי של המשק
 - לכן: חייבים להעלות את הפריון גם בענפים הלא מייצאים

תוצר לשעת עבודה במגזר העסקי, 1995-2010
(שקלים, במחירים קבועים של 2010)

יעדי הרפורמות המוצעות

למדיניות תומכת צמיחה שני מרכיבים מרכזיים:

1. עדכון יעדי התעסוקה לשנת 2020: בגילאים 25-64 ל-80% ובגילאים 20-24 ל-71%

- מדיניות תומכת תעסוקה ופריזון (שכר) לאוכלוסייה ערבית(נשים), חרדית(גברים) השכלה נמוכה
- גידול בתעסוקה מביא לפגיעה בפריזון בטווח הקצר, אך רווח למשק ולעובד בטווח הארוך

2. העלאת הפריזון של החמישון התחתון של העובדים (10% יותר מהממוצע)

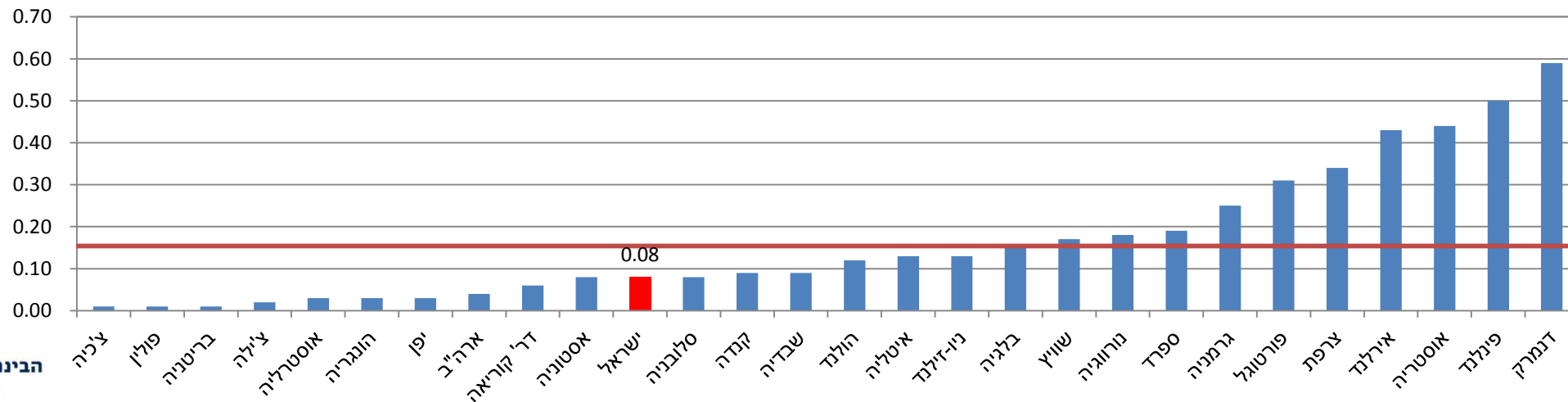
- רמות וקצב הגידול של השכר והפריזון בקרב עובדים ללא השכלה אקדמית נמוכות
- יש להתרכז בעיקר בענפי המשק הלא-מייצאים, בעלי הפריזון הנמוך
- ענפים אלו הם גם המעסיקים העיקריים של עובדים חסרי השכלה אקדמית

רפורמה: השכלה גבוהה טכנולוגית ומקצועית

עובדות

- פערי השכר בין בוגרי אוניברסיטאות ומכללות לבין אלו שהשכלתם תיכונית בלבד גדלו: סיבה - פערי הפריזון (הון פיזי, הון אנושי וטכנולוגיה)
- התשואה לפרט ולמשק לשנת השכלה אקדמית וטכנולוגית-מקצועית במדינות מפותחות זחה – תוצאות מחקרים
- בישראל קיים זמן רב מחסור בהשקעה בהון האנושי של לפחות 50% מהאוכלוסייה בהשוואה (OECD)
- **הפתרון:** הרחבה משמעותית בתמיכה לרכישת הון אנושי אשר תעלה תעסוקה, פריזון ושכר של חסרי הכשרה אקדמית

ההוצאה הציבורית על הכשרה טכנולוגית ומקצועית, באחוזי תוצר, 2011

השכלה גבוהה טכנולוגית ומקצועית

- חזון: מערכת ההשכלה הגבוהה הטכנולוגית והמקצועית תתרום לפיתוח המיומנויות וההון האנושי של הפרטים שאינם בוחרים במסלול האקדמי, ותתמוך בצמיחת הפריון של פרטים אלו ושל המגזר העסקי והציבורי

המערכת תתבסס על העקרונות הבאים:

- מיומנויות תעסוקה, השכלה כללית ותחושת מצויינות למסיימי תיכון
 - רמתה הגבוהה של המערכת תספק ללומדים תחושת גאווה ומצוינות, בלי לפגוע באפשרות הבוגרים להמשיך ללימודים אקדמיים
- התפתחות מקצועית לאורך הקריירה והשתלבות מידית בתעסוקה
 - באמצעות מתן הכשרות מתאימות ואפשרות להכרה ברכישת ידע ומיומנויות ע"י מתן מבחנים וקבלות דרגות מקצועיות
- התאמה לביקושים ולמיומנות הנדרשת במגזר העסקי והציבורי

היעד הכמותי: לפחות רבע מהשנתון ללימודים טכנולוגיים ומקצועיים תוך 10 שנים

יישום הרפורמה בתוכנית רב שנתית מ 2017

- הקמת המועצה להשכלה טכנולוגית (המל"ט): גוף העל האחראי על התווית מדיניות ופיקוח על מערכת ההשכלה הגבוהה המקצועית והטכנולוגית (הצעת חוק קיימת)
 - ניהול התכנית מתחילתה יהיה בידי הגוף המוסמך לכך
- שילוב ההשכלה הגבוהה הטכנולוגית והמקצועית עם המכללות האקדמיות
 - צורך גובר במתן הון אנושי כללי כדי להכין פרטים לשוק העבודה המודרני
 - ניצול יתרון לגודל להעלאת רמת הלימודים
 - אפשרות להמשך הלימודים האקדמיים למעוניינים בכך
 - העלאת תדמית ההשכלה הגבוהה הטכנולוגית והמקצועית
- שיתוף המגזר העסקי והציבורי
 - בתכניות הלימודים, בחניכות ובהוראה
- בחירת מספר קטן של מכללות לשלב הראשון של הרפורמה
 - הגדלה של התקצוב לסטודנט בתמורה לעמידה בקריטריונים של שיפור המסלולים
- **תקצוב לסטודנט זהה למכללות האקדמיות המתוקצבות (כ-20 אלף ש"ח לשנה לסטודנט)**

רפורמה: קידום עשיית עסקים בישראל

- הבירוקרטיה מהווה חסם כניסה ליזמים, ומס על פעילות עסקית ועל תחרותיות: מחקר
- ישראל מדורגת במקום ה-53 במדד ה "Doing Business" של הבנק העולמי
- ירידה של 3 מקומות מהשנה שעברה וירידה מצטברת של 24 מקומות משנת 2006
- **בירוקרטיה - מכלול הפעולות, טפסים, מערכות וכלים, שמטרתן הינן להוציא לפועל את הרגולציה שנקבעה.**
- בירוקרטיה הינה הפרשנות הניתנת לרגולציה ומתורגמת לפעולות זמן וכסף
- **רגולציה – הסדרה של הפעילות העסקית במשק, מנגנון של פיקוח וויסות אשר תפקידו להגן על טובת הציבור.**
- **המטרה - קידום התחרות החופשית, ושיפור קלות עשיית העסקים, על ידי הורדת הנטל הבירוקרטי למינימום וצמצום הרגולציה העודפת**

התמודדות עם הנטל הבירוקרטי בעולם (תחרות)

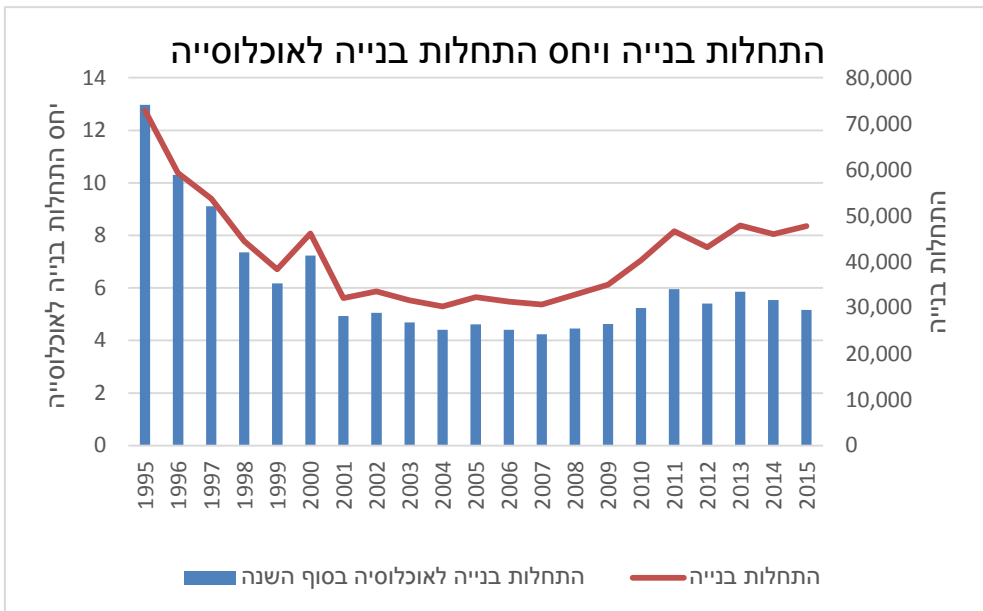
- מאז החל להתפרסם מדד ה Doing Business (2003) מדינות רבות ביצעו רפורמות לשיפור
- מרכזי שירות לעסקים (one-stop centers) הוכחו כיעילים במיוחד לקיצור תהליכים מורכבים: הקמת עסק, רישיונות יבוא...
 - פורטוגל, אוסטרליה, מקסיקו ועוד
- המדינות המצליחות ביותר בנושא הקימו גופים ייעודיים, בעלי סמכויות, על מנת למדוד את הנטל הבירוקרטי ולתאם את הטיפול בו:
 - הקמה ופיקוח על מרכזי השירות
 - זיהוי הבעיות החמורות ביותר, מדידת הנטל ותאום בין משרדי לפתרונות
 - הערכת הנטל העודף מרגולציות חדשות וקיימות
 - יחידות ייעודיות הוקמו בהולנד, דנמרק, אירלנד, דרום קוריאה ועוד

המלצות מכון אהרן לקידום עסקים

- הקמת מרכזי שירות לעסקים בנושאי פתיחת עסקים, רישוי עסקים, רישיונות יבוא, ...
- כל הגופים הנחוצים מרוכזים במקום אחד (רשות מקומית, מכבי אש, משרדי ממשלה, וכו')
- הגברת היעילות והשקיפות של התהליכים הנדרשים מהעסקים
- **תפעול על ידי יחידה ממשלתית ייעודית – היחידה לקידום עסקים בישראל**
- **השיוך הארגוני המתאים - במשרד האוצר או כלכלה**
- ריכוז הסמכויות במשרד האוצר יאפשר את הטיפול היעיל ביותר (דיור)
- היחידה תנהל את הקמת מרכזי השירות ותפקח עליהם
- ריכוז הטיפול והובלת שינויים ושיפורים בתהליכים בין-משרדיים
- חובת התייעצות לגבי רגולציות חדשות ויכולת השפעה על צמצום רגולציה עודפת

רפורמות בשוק הדיור

- בעיה: העלייה במחירי הדיור משנת 2007 היא בעיה כלכלית-חברתית מן המעלה הראשונה
- בכנס השנתי 2015 של מכון אהרן הוצעו רפורמות להעלאת היצע הדיור:
 - הסרת חסמי התכנון והגברה בקצב התכנון של יחידות דיור במרכז; רפורמה בתקצוב הרשויות המקומיות; התחדשות עירונית; מכירה של אדמות מנהל בערים; עידוד בניה מהירה מתועשת; תכנון עירוני בסקטור הערבי
 - הממשלה הגבירה את הטיפול בדיור והשיגה עלייה משמעותית באישורי הבנייה, בעיקר באמצעות הולת"ם ושימוש בהסכמי גג (חשש של זמן קצר)
 - יש לערוך רפורמות משמעותיות לטווח ארוך (לעיל) כדי לעמוד בגידול האוכלוסייה והביקושים במרכז הארץ ובכך להביא לירידת מחירי הדיור לרמות של 2007.

רפורמות נוספות שהומלצו ע"י מכון אהרן

- **השוואת מס חברות (הון) בין כל הענפים במשק**
 - לקבוע רמת מס אחידה כך שהיקף ההכנסה ממס חברות יוותר על כנו
 - הטבות מס להשקעות חדשות עם השפעות חיצוניות חיוביות בלבד, ל 10 שנים
- **רפורמה להעצמת התעשייה המסורתית וכלל ענפי השירותים**
 - על פי דו"ח מקוב, בהשמה בכל הארץ
- **יישום תכנית מרווחה לתעסוקה בפריסה ארצית תוך התבססות על מודל "מעגלי תעסוקה"**
- **הגדלת מענק העבודה ("מס הכנסה שלילי")**
- **הפסקת הבאתם של עובדים זרים ברישיון לעבודה בענפי הבניין והחקלאות**
- **אכיפת שכר מינימום וחוקי עבודה במגזר הערבי והחרדי**